

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра українознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-
педагогічної роботи
доц. Солонинко Г.І.

_____ 20 ____ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«Біоетика»

(назва навчальної дисципліни)

підготовки фахівців
рівня вищої освіти магістр
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 221 «Стоматологія»

Основна компонента

Обговорено та ухвалено на на
методичному засіданні кафедри
українознавства Протокол № 8 від
“23” травня 2022 р. Завідувачка
кафедри д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

Затверджено профільною методичною
комісією з гуманітарних дисциплін
Протокол №4 від “31” травня 2022 р.
Голова профільної методичної комісії
д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

ЛЬВІВ, 2022

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра українознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-
педагогічної роботи
доц. Солонинко І.І.

“ ___ ” _____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«Біоетика»

(назва навчальної дисципліни)

**підготовки фахівців
рівня вищої освіти магістр
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 221 «Стоматологія»**

Основна компонента

Обговорено та ухвалено на на
методичному засіданні кафедри
українознавства Протокол № 8 від
“23” травня 2022 р. Завідувачка
кафедри д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

Затверджено профільною методичною
комісією з гуманітарних дисциплін
Протокол №4 від “31” травня 2022 р.
Голова профільної методичної комісії
д.філол.н.
Єщенко Т. А. _____

ЛЬВІВ, 2022

Навчальна програма дисципліни «Біоетика» для студентів 1 курсу стоматологічного факультету, які навчаються за спеціальністю 221 «Стоматологія», укладена кандидатом наук із державного управління, доцентом Терешкевич Галиною Тарасівною (с. Діогена) на підставі примірної програми навчальної дисципліни «Біоетика», що затверджена ДУ «Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти МОЗ України» від 01.06.2017 року та навчальної програми, затвердженої профільною методичною комісією (протокол №4 від 31 травня 2022 року)

Зміни та доповнення до програми навчальної дисципліни на 2022-2023 н.р.

№ з/п	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата і № протоколу засідання кафедри		Примітки

Завідувач кафедри українознавства д.філол.н. Єщенко Т. А.
(назва кафедри, прізвище, вчене звання)

УКЛАДАЧ: магістр релігійних наук, к. н. з держ. упр., доцент кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Г.Т. Терешкевич (с. Діогена)

РЕЦЕНЗЕНТИ :

О. М. Христенко: к. пед. н., доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, к. пед. н., доцент

Н. В. Коляденко: д. мед. н., завідувач кафедри загальномедичних дисциплін і психосоматики ПрАТ «МАУП», член Товариства православних лікарів України

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Біоетика»

відповідно до Стандарту вищої освіти *другого (магістерського) рівня*

галузі знань *22 «Охорона здоров'я»*

спеціальності *221 «Стоматологія»*

освітньої програми *магістра* медицини

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Вивчення курсу “Біоетика” для підготовки фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти), галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальності – 221 «Стоматологія» у вищих медичних навчальних закладах освіти України зумовлене такими причинами:

— загальною кризою моральних цінностей, наслідком якої є нівелювання пошани людського життя, намаганням у певному розумінні підпорядкувати природний закон цивільному праву: все те, що дозволене правом, етично дозволене, але така пропаганда зазвичай хибна;

— складним процесом переборювання дехристиянізації особистого і суспільного життя;

— поширенням концепції абсолютної свободи індивіда, владної людини зі своїми інтересами, переконаннями, суб'єктивними оцінками і домаганнями, що може призвести до поневолення людиною інших людей;

— проникненням у суспільну ментальність “культури смерті”, яка виражає тенденцію драматичної агресивності, спрямована на людське життя, сприяє широкому проникненню в суспільство індивідуалістичних, матеріалістичних, утилітарних ідей;

— глибокою духовною кризою, якої зазнала Україна внаслідок панування недавнього тоталітаризму та масового атеїзму, бездуховного виховання членів суспільства на державному, політичному, побутовому рівнях (корупція, ошуканство, зневага до людини, злочинність, самогубство, пияцтво, наркоманія, розлучення, аборти, контрацепція тощо);

— потребою відповідності між поняттями: “знати, говорити і жити”;

потребою реалізації конституційної відповідальності за виховання дітей, підлітків, молоді на засадах християнської етики і моралі;

— потребою не тільки фахової підготовки студентів, а й виховання їх у душі любові до ближнього, милосердя, готовності до самопожертви в ім'я хворих, співчуття їм у горі, високої гуманності, моральності.

Курс «Біоетика» належить до відносно нових комплексів аксіологічних орієнтацій громадянського суспільства в Україні, особливо за умов девальвації духовних і моральних цінностей.

В силу традиційно-релігійно-духовної орієнтації ментальності українського суспільства вивчення названого курсу сприятиме формуванню особи студента на засадах альтруїзму, людяності та обов'язку у відношенні до хворого, милосердя, чесності, працьовитості; духовно багаті особистості. Цьому сприяє і та обставина, що програма складена без конфесійної тенденційності, носить екуменічний характер, адаптована до багатоконфесійності.

В програму включені теми методологічного спрямування, зокрема, порівняльний аналіз категорій і понять як загальнолюдської, так і християнської етики. Розглядаються дискусійні проблеми співвідношення світської і релігійної моралі.

Курс “Біоетика”:

а) базується на вивченні студентами основних положень біоетики, особливо в фармації.

б) закладає висвітлення багаточисленних проблем загальнолюдської і християнської етики на базі поєднання духовного і філософсько-наукового рефлексування, поглибленого розуміння змісту категорій світської і релігійної моралі.

в) надає можливість студентам оволодіти системою сучасних вимог до знань, умінь, навичок та набуття компетентностей, необхідних майбутнім лікарям у їхній професійній діяльності.

г) сприяє належному вирішенню питань щодо розуміння хворого та його проблем, уміння керуватися у своїй повсякденній діяльності засадами, нормами та правилами християнської загальнолюдської медичної етики як органічних складових професіограми медичного працівника.

Під час вивчення курсу “Біоетика” студент-медик повинен засвоїти механізми та прийоми біоетики, загальні поняття, витоки, принципи засад здорового способу життя, а також аспекти професійної поведінки діяльності лікарів із врахуванням особистості хворих і їх оточення у різних сферах медичної практики (терапія, хірургія, акушерство та гінекологія, педіатрія, психіатрія, соціальна медицина тощо).

Підготовка студентів проводиться з використанням на практичних заняттях відео - та художнього матеріалу з проблем біоетики, навчально-методичних стендів тощо. Проводяться навчально-ігрові заняття за допомогою постановок сцен з життя, де ненав'язливо і повчально подається потрібний матеріал, що формує морально-етичну свідомість майбутніх медичних працівників.

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них			СРС	Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Аудиторних				
		Лекцій (годин)	Семінарських занять (год.)			
Назва дисципліни: «Біоетика»	0,5 кредита 15 год.	2	6	7	1 курс	залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вчинки людини.

Міждисциплінарні зв'язки: при вивченні курсу сприятливим чинником є взаємодія із природничо-науковими, соціально-гуманітарними та професійними дисциплінами (зокрема медичною біологією, основами цитології та ембріології, філософією, акушерством і гінекологією, хірургією, соціальною медициною, анестезіологією та інтенсивною терапією, паліативною та хоспісною допомогою тощо).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Біоетика» є розкриття змісту, історичних коренів, засад та епістемології біоетики як науки, і на основі цього — висвітлення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо зміни в оцінці стану здоров'я населення, пошани гідності людини як особистості та її розвитку в духовній, душевній і тілесній інтегральності, збереження людського життя від моменту запліднення до природної смерті, висвітлення проблем генної інженерії та біотехнологій з погляду біоетики та біобезпеки.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Біоетика» є:

Здобути:

- інтегральне розуміння цінностей і засад біоетики як основи світогляду моральної, відповідальної, гуманної людини;
- відповідальність за утвердження норм біоетики в практичному житті;

Знати:

- знання та розуміння основних понять, норм біоетики;
- знання про підходи до вирішення конфлікту в межах біоетики, гуманізму;

Вміти:

- визначати морально-етичні засади біоетики та біобезпеки, які ґрунтуються на істинних цінностях і об'єктивних моральних нормах;
- формулювати засади біоетики, що дають змогу оцінити дії на біомедичному полі, до яких належить морально-добра оцінка;
- розкривати сутність біоетики, яка розглядає людину як особистість, передусім з її духовними цінностями і потребами, слугує їй, є відкритою для нових наукових знань, ґрунтується на моральних засадах, зорієнтованих на пошану гідності людини як особистості та її розвитку в духовній, душевній та тілесній інтегральності, збереження її життя від моменту запліднення (злиття гамет) аж до природної смерті;
- простежувати історичні корені біоетики, її філософські засади та місце серед інших морально-етичних і правових дисциплін;
- аналізувати державні нормативні акти в галузі охорони здоров'я щодо їх відповідності засадам біоетики;
- досліджувати специфіку біоетичних проблем в українському суспільстві, стан і перспективи розвитку біоетики, вплив засад біоетики на ефективність діяльності органів і закладів охорони здоров'я в Україні при розв'язанні проблем алкоголізму, наркоманії, СНІДу, трансплантації органів та експериментування на людині в галузі охорони здоров'я;
- розробляти науково-обґрунтовані пропозиції щодо шляхів і засобів регулювання біомедичних втручань у людський організм на засадах біоетики, зокрема в сфері демографії.

1.3. **Компетентності та результати навчання,** формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Стандарт визначає набуття магістром 7 кваліфікаційного рівня згідно НРК України. Оскільки

дисципліна викладатиметься на 1 курсі, то інтегральна компетентність буде набуватись поступово у процесі інтеграції спеціальних компетентностей біоетики з тими, що надаватимуться іншими навчальними курсами.

Згідно з вимогами Стандарту, дисципліна забезпечує набуття студентами **таких компетентностей:**

інтегральної:

- здатність розв'язувати складні життєві та професійні практичні проблеми, пов'язані з міжлюдськими відносинами, професійною комунікацією лікаря, моральним вибором та відповідальністю, що передбачає застосування основних положень біоетики й характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;
- цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- здатність розробляти та управляти проектами;
- здатність усвідомлювати рівні можливості та відмінності, гендерні проблеми;

спеціальних (фахових, предметних):

- володіння навичками дефініції понять біоетики;
- розуміння і вміння використовувати основні етичні поняття для концептуалізації конкретних проблемних ситуацій;
- вміння розуміти власну професійну самоактуалізацію у контексті біоетики
- здатність екстраполювати загальнолюдські, універсальні та незмінні світоглядні цінності та об'єктивні моральні норми на практичні життєві ситуації та професійну діяльність;
- здатність структурно аналізувати передумови конфлікту;
- здатність створювати стратегії вирішення конфлікту, засновані на принципі спільного блага і конструювання нових можливостей.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей з курсу «Біоетика»

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Загальні					
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	Знання про походження, особливості та зміст історичних коренів біоетики	Вміння аналізувати тексти Святого Письма, робити відповідні висновки		Здатність «знаходити» у Книзі книг відповіді на важливі життєві питання
2.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях		Вміння знаходити відповідні логічні зв'язки, подібності між ідеями біоетичного віровчення та конкретними життєвими та професійними ситуаціями	Навички міжособистісної комунікації на засадах поваги та любові до ближніх	Готовність робити вибір за голосом сумління і на користь ближніх, нести моральну відповідальність за професійну діяльність
3.	Здатність бути критичним і		Вміння аналізувати	Навички комунікації з	Готовність показувати

	самокритичним		власну поведінку (вчинки, вибір) та поведінку інших людей з точки зору цінностей та засад біоетики	метою сприяння духовному розвитку та вдосконаленню різних груп людей – пацієнтів, колег тощо	власний приклад переміни, виправлення та недопущення попередніх негативних дій
4.	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	Знання про закономірності розвитку суспільства на моральних засадах	Здатність знаходити відповідні логічні зв'язки між потенціалом біоетики та актуальними викликами перед сучасною освітою, наукою, медициною		Готовність створювати нові пропозиції до концепції розвитку сфери охорони здоров'я з урахуванням засад біоетики
5.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми	Знання про можливості розв'язання проблемних ситуацій «біоетичним способом»	Вміння визначати причини, сутність, наслідки конкретних життєвих (професійних) проблем у світлі персоналістичної біоетики	Навички спілкування та співпраці з людьми в умовах нерозв'язаних проблем	Готовність приймати базовані на цінностях біоетики рішення з метою розв'язання проблем та нести за них відповідальність
6.	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети	Знання про досвід просвітницької, публічної діяльності Ісуса Христа та Його послідовників у різні історичні періоди	Вміння вербально представити людям певну ідею, переконливо аргументувати її доцільність та корисність	Навички комунікації з урахуванням потреб людей, заохочення до включення у спільну діяльність задля важливої мети	Готовність організувати людей та відповідати за результат досягнення спільної мети
7.	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	Знання та розуміння рівного «статусу» різних народів у світлі біоетичного віровчення (усе людство – діти істинного Бога-Творця)		Готовність спілкування з представниками різних націй, релігій, культур на засадах толерантності, поваги та любові до усіх людей	
8.	Здатність розробляти та управляти проектами		Вміння створювати проектні пропозиції щодо	Навички співпраці у малих групах	Готовність ініціювати та реалізовувати етично-просвітницькі

			популяризації цінностей та засад біоетики у сфері охорони здоров'я		здоров'язберігаючі проекти для дітей, молоді, жінок, людей з особливими потребами
9.	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми	Знання про рівність людей обох статей та їх відмінність, високий статус жінки у контексті біоетики, цінність та недоторканність людського життя від моменту запліднення до Богом призначеного відходу (природної смерті)		Готовність комунікувати на засадах рівності та поваги обох статей, вибудування особистих відносин на засадах свободи і відповідальності	Здатність реалізовувати біоетичні проекти охорони материнства і дитинства, захисту інтересів людей, які зазнають дискримінації
Спеціальні (фахові, предметні)					
1.	Володіння навичками дефініції понять біоетики	Знання та розуміння основних понять, норм біоетики	Вміння аналізувати зміст, базові ідеї та ціннісне значення понять і норм біоетики		Готовність визначати поняття і засади біоетики основою світогляду моральної, відповідальної, гуманної людини; нести відповідальність за утвердження норм біоетики в практичному житті
2.	Розуміння і вміння використовувати основні етичні поняття для концептуалізації конкретних проблемних ситуацій	Знання і розуміння основних етичних понять щодо тенденцій та проблем розвитку духовності людини і суспільства	Вміння застосовувати етичні поняття, які допомагають визначати причини та шляхи розв'язання проблемних ситуацій		Здатність приймати самостійні рішення щодо вирішення професійних проблем із урахуванням засадничих понять біоетики; відповідати за власні рішення
3.	Вміння розуміти власну професійну само актуалізацію у контексті персоналістичної біоетики		Вміння визначати сутність та особливості покликання медичних працівників у світлі служіння людині	Здатність спілкуватися з пацієнтами як з людьми, котрі потребують милосердя	Готовність вирішувати професійні проблеми, дотримуючись принципу збереження і захисту духовного, душевного та фізичного здоров'я людини
4.	Здатність структурно аналізувати передумови	Знання про духовні причини та передумови конфліктів	Вміння визначати причинно-наслідкові зв'язки в		

	конфлікту		конфліктних ситуаціях		
5.	Здатність створювати стратегії вирішення конфлікту, засновані на принципі спільного блага і конструювання нових можливостей	Знання про підходи до вирішення конфлікту в межах засад біоетики та моралі, гуманізму	Вміння застосовувати конструктивні стратегії вирішення конфлікту у визначених умовах	Здатність спілкуватися та співпрацювати з людьми – безпосередніми чи опосередкованими учасниками конфлікту	Готовність створювати шляхи, методики вирішення конфлікту у нестандартних умовах, нести відповідальність за позитивний результат

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: готовність до спілкування з представниками різних культур, націй, релігій, соціальних груп; здатність самостійно визначати та вирішувати проблему на основі засад біоетики, дослідницькі уміння, навички роботи з інформацією, здатність генерувати нові ідеї.

Результати навчання для дисципліни: поглиблення засад біоетики з орієнтування на шляху духовного збагачення та вдосконалення майбутніх фахівців лікарської справи на основі цінностей і засад біоетики, сформування у студентів критичного мислення, що передбачає спостережливість, вміння дискутувати, міркувати і вирішувати згідно з власним сумлінням морально-етичні проблеми в спосіб вільний і відповідальний.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 15 години 0,5 кредита ЄКТС. Зміст курсу розкриває головні проблемні питання відповідних тем з біоетики:

ТЕМА 1

Історичні корені біоетики. Епістемологія та етико-культурні корені біоетики. Філософські основи біоетики. Право на життя від моменту запліднення. Біоетична концепція демографії. Проблеми абортів:

1. Чинники виникнення біоетики. Визначення біоетики. Метод дослідження у біоетиці. Закон моральний і закон цивільний. Течії (види) біоетики. Сутність персоналістичної біоетики. Епохи становлення медичної етики (домодерна, модерна, постмодерна). Біоетика і медичний патерналізм. Сфери та наряди біоетики. Спорідненість біоетики з деонтологією в медицині. Біоетика у процесі становлення національної системи охорони здоров'я в Україні. Засади біоетики у реалізації покликання лікаря.

2. Міждисциплінарність біоетики. Біомедичний, психологічний, соціологічний та юридичний аспекти з точки зору епістемологічного статусу біоетики. Основні моделі біоетики. Філософське обґрунтування етичного судження в біоетиці. Принципи і засади персоналістичної біоетики. Співпраця (співучасть) в злочині. Персоналістична етика лікарської чесноти Е. Пеллегріно і Д. Томаза. Принципіалізм (північно-американська модель біоетики) Т. Біачемпа і Дж. Чілдреса. Засади біоетики принципіалізму. Контрактualізм Дж. Енгелгардта. Нова модель П. Сінгера.

3. Креаціонізм і персоналізм як теоретичне підґрунтя біоетики. Недосконалість матеріалістичного розуміння людини. Відображення сутності біоетики у вченні Томи Аквінського та в неотомізмі. Релігійний екзистенціалізм. Феноменологічна концепція тілесності. Філософська антропологія про сутність людини.

4. Життя як цінність. Біоетика про статус людського ембріона. Людина в контексті Біблії та вчення Церкви. Стать людини. Стать і гендер. Ранні етапи розвитку людини. Право людини на життя від моменту запліднення: а) аборт — порушення основного права людини на життя; б) права людини і новітні репродуктивні технології. Їх оцінка в контексті біоетики; в) право на життя в контексті прав людини. Гідність і недоторканість людського життя від моменту запліднення до природної смерті.

5. Лібералізація абортів як наслідок абортивної культури і морального занепаду суспільства та причина демографічної кризи. Класифікація абортів та їх оцінка з погляду біоетики. Критерій етичної дозволених пренатального обстеження. Хірургічні методи абортів. Фармакологічні методи (медикаментозний аборт). Вирішення проблеми постабортного синдрому в контексті біоетики.

ТЕМА 2

Контрацепція та її альтернатива – природні методи розпізнавання днів плідності. Біоетична

концепція охорони життя людини. Проблеми допоміжних репродуктивних технологій та їх альтернатива – НаПроТехнології. Біоетична неприпустимість продукування та використання живих людських ембріонів для отримання стовбурових клітин. Шлях до можливості клонування людини – знецінення гідності людського розмноження та ембріону. Основи біобезпеки. Інформована згода та експериментування на людині Маніпуляції з психічним здоров'ям людини:

1. Невідповідність методів контрацепції природі людської особи та її гідності. Класифікація засобів контрацепції та їх оцінка з погляду біоетики. Біоетична оцінка безпосередньої та опосередкованої стерилізації. Природні методи розпізнавання днів плідності. Біоетичні основи утримання від дошлюбних і позашлюбних статевих стосунків

2. Біоетичні проблеми репродуктивних технологій. Допоміжні репродуктивні технології як загроза людському життю та гідності людини. Нормативно-правові акти України щодо репродуктивних технологій. Критерій етичної дозволеності допоміжних прокреативних технологій. Альтернатива допоміжних репродуктивних технологій — НаПроТехнології.

3. Гідність людської істоти як особистості від моменту запліднення. Неприпустимість фетальної терапії з позиції біоетики.

4. Клонування. Методи клонування. Штучне розмноження без гамет. Аргументи біоетики проти можливості клонування людини.

5. Основи біобезпеки. Життя клітин у людському організмі. Проблеми біомедичних маніпуляцій та генної інженерії в контексті гідності людини, її цілісності та ідентичності. Небезпека застосування новітніх біотехнологій в контексті біоетики. Проблеми біомедичних маніпуляцій та генної інженерії в контексті біобезпеки. Критерії етичної дозволеності. Нормативно-правові акти щодо поводження з ГМО та застосування технологій генної інженерії в контексті біобезпеки. Поводження з ГМО в контексті забезпечення біологічної та генетичної безпеки. Небезпечність застосування генетично модифікованих організмів для людини і довкілля. Небезпечне харчування.

6. Проблеми впровадження нанотехнологій та наслідки їх застосування для людини та навколишнього середовища. Проблеми нанобезпеки в контексті біоетики. Людина і довкілля.

7. Інформована згода та експериментування на людині. Маніпуляції з психічним здоров'ям людини. Етичні вимоги до проведення експериментів на людині. Класифікація досліджень. Основні нормативно-правові акти стосовно експериментальних досліджень. Етичні комітети, їх рівні, функції та характеристики. Інформована згода як головна засада медичного експерименту. Нагляд за досліджуваними ліками як попередження можливих негативних їх наслідків використання. Виробництво ліків-сиріт фармацевтичними фірмами в контексті державного фінансового стимулювання. Підстави використання плацебо в контексті експериментування. Умови етичної дозволеності. Проблема експериментування на людських зародках і ембріонах в контексті визнання гідності людської особистості у пренатальній фазі розвитку.

Маніпуляції з психічним здоров'ям людини.

ТЕМА 3

Біоетика і трансплантація органів Ксенотрансплантація з точки зору біоетики. Проблема евтаназії в контексті біоетики. Альтернатива евтаназії — паліативне лікування:

1. Труднощі та успіхи трансплантології. Проблеми дарування органів і тканин у контексті біоетики. Трансплантація та ідентичність людської особи. Проблема діагностування смерті. Інформована згода і трансплантація органів. Проблеми призначення дарованих органів у контексті біоетики. Загальні етичні засади трансплантології та їх відображення у міжнародному і внутрішньодержавному законодавстві.

2. Історія та сучасний стан розвитку ксенотрансплантації. Рушійні сили та позитивні моменти. Можливі негативні наслідки, перешкоди та перестороги. Засади біоетики в галузі ксенотрансплантації.

3. Смерть як суспільний феномен. Евтаназія з погляду біоетики. Етична оцінка евтаназії. Евтаназія і право на життя: стан законодавчого регулювання в Україні. Моральні проблеми самогубства. Особливості паліативної терапії. Біоетичні проблеми реанімації.

ТЕМА 4

Стан і перспективи розвитку біоетики в Україні Вплив біоетики на ефективність діяльності органів та установ системи охорони здоров'я України. Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом. Тютюнозалежність як проблема біоетики. Проблеми профілактики наркоманії та

реабілітації і ресоціалізації наркозалежних. Профілактика СНІДу та лікування хворих на СНІД в контексті біоетики. Біоетика і соціальні проблеми:

1. Організаційні заходи з впровадження біоетики в Україні. Діяльність інституцій з біоетики в Україні. Співпраця з міжнародними організаціями в галузі біоетики. Сфера компетенції Інституту біоетики імені Ярослава Базилевича. Внесок завідувача кафедри організації і управління охорони здоров'я, доцента Ярослава Базилевича у розвиток біоетики в Україні (зі спогадів автора). Досвід викладання біоетики у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького. Комітети з біоетики: функції і характеристики. Типи комісій з біоетики.

2. Міжнародні організації з питань охорони здоров'я та їх вплив на формування законодавства в Україні. Криза в галузі права людини на життя. Недоліки українського законодавства щодо захисту гідності людини.

3. Алкоголізм як психофізична патологія та соціальна проблема. Заходи державних органів щодо подолання алкоголізму. Громадські антиалкогольні організації та подолання алкоголізму в контексті біоетики.

4. Загроза тютюнокуріння життю та здоров'ю. Заходи подолання проблеми тютюнозалежності в контексті біоетики.

5. Небезпека наркоманії. Програми профілактики наркоманії. Зарубіжний досвід профілактики та боротьби з наркозалежністю.

6. Природа виникнення СНІДу та перебіг цього захворювання. Шляхи передачі ВІЛ-інфекції. Профілактика СНІДу та лікування хворих на СНІД в контексті біоетики.

7. Визначення поняття "здоров'я" та проблеми хвороби в біоетиці. Погляди на вакцинацію у світлі біоетики. Гомеопатія і біоетика. Гомосексуалізм як проблема біоетики. Транссексуалізм і корекція статевої ідентифікації. Війна як антигуманне явище. Головні мотиви проти смертної кари. Вплив засобів масової інформації на формування біоетичного мислення особистості.

3. Структура навчальної дисципліни з дисципліни «Біоетика»

ТЕМА	Лекції	Практичні заняття	СРС	Індивід. роб.
Теоретико-методологічні засади біоетики. Людське життя як неповторна цінність.	2			
Проблеми абортів. Вирішення проблеми постабортного синдрому в контексті біоетики.		2		
Контрацепція та її протидія – природній метод розпізнавання днів плідності.		2		
Проблеми допоміжних репродуктивних технологій. Ї контрміра - напротехнології. Етична неприпустимість фатальної терапії. Евтаназія. Протидія евтаназії – паліативне лікування.		2		
Історичні корені біоетики. Епістемологія та етикокультурні корені біоетики. Філософські основи біоетики. Право на життя від моменту запліднення. Біоетична концепція демографії.			1	
Шлях до можливості клонування людини – знецінення гідності людського розмноження та ембріону. Основи біобезпеки.			1	
Біоетика і трансплантація органів. Ксенотрансплантація з точки зору біоетики.			2	
Інформована згода та експериментування на людині Маніпуляції з психічним здоров'ям людини			2	
Стан і перспективи розвитку біоетики в Україні. Вплив біоетики на ефективність діяльності органів та установ системи охорони здоров'я України. Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом.			1	

Тютюнозалежність як проблема біоетики. Проблема профілактики наркоманії та реабілітації і ресоціалізації наркозалежних. Профілактика СНІДу та лікування хворих на СНІД в контексті біоетики. Біоетика і соціальні проблеми.				
Разом	2	6	7	

4. Тематичний план лекцій з дисципліни «Біоетика»

№ з. п.	ТЕМА	К-ть годин
1.	Теоретико-методологічні засади біоетики. Людське життя як неповторна цінність.	2
	Всього	2

5. Тематичний план семінарських занять з дисципліни «Біоетика»

№ з. п.	ТЕМА	К-ть годин
2.	Проблеми абортів. Вирішення проблеми постабортного синдрому в контексті біоетики.	2
3.	Контрацепція та її протидія – природний метод розпізнавання днів плідності.	2
4.	Проблеми допоміжних репродуктивних технологій. Ї контрміра - напротехнології. Етична неприпустимість фатальної терапії. Евтаназія. Протидія евтаназії – паліативне лікування.	2
	Всього	6

6. Тематичний план самостійної роботи студентів з дисципліни «Біоетика»

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин	Вид контролю
1.	Історичні корені біоетики. Епістемологія та етикокультурні корені біоетики. Філософські основи біоетики. Право на життя від моменту запліднення. Біоетична концепція демографії.	1	Поточний контроль на практичних заняттях
2.	Шлях до можливості клонування людини – знецінення гідності людського розмноження та ембріону. Основи біобезпеки.	1	
3.	Біоетика і трансплантація органів. Ксенотрансплантація з точки зору біоетики	2	
4.	Інформована згода та експериментування на людині Маніпуляції з психічним здоров'ям людини	2	
5.	Стан і перспективи розвитку біоетики в Україні. Вплив біоетики на ефективність діяльності органів та установ системи охорони здоров'я України. Біоетичний аспект боротьби з алкоголізмом. Тютюнозалежність як проблема біоетики. Проблема профілактики наркоманії та реабілітації і ресоціалізації наркозалежних. Профілактика СНІДу та лікування хворих на СНІД в контексті біоетики. Біоетика і соціальні проблеми.	1	
	Всього	7	

7. Індивідуальні завдання – не передбачені навчальним планом.

Самостійна робота. Завдання для самостійної роботи. Самостійна робота студента – одна з організаційних форм навчання, яка регламентується навчальним планом та програмою дисципліни, методичними матеріалами та завданнями, отриманими від викладача, з метою оволодіння навчальним матеріалом, і виконується студентом самостійно поза межами аудиторних занять. Видом самостійної роботи є підготовка до практичного заняття та вивчення тем, які у програмі з дисципліни винесені для самостійного опрацювання.

Питання для самоконтролю студентів:

- Чинники виникнення біоетики.
- Основоположник біоетики — Р. Поттер.
- Визначення біоетики як науки.
- Суть поняття “екоцентрична біоетика”.
- Суть поняття “біоцентрична біоетика”.
- Суть поняття “антропоцентрична біоетика”.
- Етапи становлення біоетики.
- Взаємини “лікар–пацієнт” з позицій біоетики.
- Напрями біоетики.
- Мета впровадження засад біоетики у практику.
- Приклади реалізації змісту покликання лікаря як заповіт та ідеал до наслідування.
- Причина міждисциплінарності біоетики.
- Основні дисципліни, які поєднує біоетика.
- Біомедичні аспекти біоетики.
- Основні психологічні аспекти біоетики.
- Соціологічні аспекти біоетики.
- Правові аспекти біоетики.
- Основні моделі біоетики.
- Сутність ліберально-радикальної моделі.
- Негативні сторони прагматично-утилітаристської моделі.
- Особливості соціобіологічної моделі (соціоісторична і науково-технічна течії).
- Основи філософського обґрунтування етико-культурних моделей.
- Цінності персоналістичної моделі.
- Філософські основи етичного судження в біоетиці.
- Головні засади персоналістичної біоетики.
- Засади персоналістичної етики лікарської чесноти в Е. Пеллегріно і Д. Томазма.
- Принципіалізм (північно-американська модель біоетики) Т. Біачемпа і Дж. Чілдреса.
- Засади біоетики принципіалізму.
- Суть біоетики контрактуалізму Дж. Енделгардта.
- “Нові заповіді” П. Сінтера.
- Сутність персоналістичного трактування людини.
- Недоліки матеріалістичної філософії щодо розуміння сутності людини.
- Основні матеріалістичні течії у філософії, особливості розуміння ними людини.
- Відмінність між феноменологічним та онтологічним трактуванням тіла.
- Сутність дуалістичної концепції тілесності.
- Поняття цілісності людини у трактуванні Томи Аквінського.
- Основні особливості розуміння людини представниками філософської антропології.
- Переваги персоналістичного трактування людини з позицій біоетики.
- Засади біоетики, які забезпечують гідність людського ембріона.
- Обґрунтування статусу людського ембріона як особистості.
- Біблія про статус людини, її остаточну й найвищу мету та фізичне життя як трансцендентний шлях, який веде за межі теперішнього земного життя.
- Суть циклічності функціонування жіночої статевої системи.
- Особливості гуморальних механізмів регуляції статевих функцій.
- Суть тендерної ідеології як загрози інституту сім'ї.
- Суть моральної неприпустимості штучного абортів.
- Аборт з огляду на демографічну ситуацію.
- Можливість заборони абортів та її наслідки.
- Допоміжні репродуктивні технології і права людини.
- Засади біоетики, які захищають права матері.
- Засади біоетики, які обстоюють права дитини.
- Загроза суспільству від легалізації абортів.
- Визначення штучного абортів.
- Етична оцінка різновидів абортів (мимовільний аборт, аборт при ектопічній вагітності, “терапевтичний” аборт, опосередкований аборт, селективний аборт, аборт після згвалтування чи інцесту, суспільний аборт).
- Негативні сторони соціального абортів.

- Критерій етичної дозволенисті пренатального обстеження.
- Методи аборту (хірургічні та фармакологічні).
- Постабортний синдром: визначення, корені, симптоми, розв'язання проблеми ПАСу в контексті біоетики.
- Контрацепція: визначення, класифікація, негативні сторони, моральна оцінка.
- Суть Національної програми планування сім'ї.
- Небезпека контрацепції.
- Етична оцінка примусової, добровільної та терапевтичної стерилізації.
- Основа природних методів розпізнавання днів плідності (календарного, температурного, методу Білінгса, симптотермального методу).
- Негативні сторони дошлюбних і позашлюбних статевих стосунків.
- Суть етичної неприпустимості застосування репродуктивних технологій.
- Негативні наслідки репродуктивних технологій.
- Критерій етичної дозволенисті допоміжних прокреативних технологій.
- Суть використання НаПроТехнологій.
- Характеристики стовбурових клітин.
- Право на життя ненародженої дитини.
- Суть етичної неприпустимості використання живих ембріонів для одержання стовбурових тканин.
- Негативні сторони можливості клонування людини.
- Визнання гідності людини як особистості на будь-якому етапі її існування.
- Генна інженерія: визначення, завдання.
- Клітинний поділ (інтерфаза і мітоз).
- Мейоз (сперматогенез, овогенез), кросинговер, новий унікальний організм з моменту запліднення.
- Основні морально-правові вимоги при проведенні експериментів на людині.
- Критерій етичної дозволенисті застосування методів генної інженерії.
- Генетично модифіковані організми: визначення, цілі отримання, етапи отримання, проблема безпечності для людини і довкілля.
- Біобезпека: визначення, нормативно-правове регулювання поведінки з ГМО, принцип застереження, лабораторна база.
- Небезпечність фаст-фудівського харчування для здоров'я людини.
- Сфери життя (вегетативне, сенситивне, розумне). Їх відмінності.
- Нанобіотехнології: визначення, позитивні і негативні сторони їх застосування для здоров'я людини і довкілля.
- Наноматеріали: визначення, властивості.
- Нанобезпека: визначення, критерій етичної дозволенисті.
- Суть засади інформованої згоди.
- Засади біоетики, які регулюють медичні експерименти.
- Безпечність терапевтичних експериментів.
- Підстави використання плацебо при клінічному терапевтичному експериментуванні на людині.
- Умови використання плацебо в контексті контрольованого клінічного дослідження.
- Роль біоетичних комісій з біоетики у контексті експериментування на людині.
- Відмінність між опосередкованим і безпосереднім впливом на людську психіку.
- Суть поняття "гормональної маніпуляції" з психікою людини.
- Небезпека хімічної маніпуляції з психікою людини.
- Негативні аспекти механічного втручання у психіку людини.
- Міжнародні організації, які застерігають від експериментів на ембріонах.
- Відмінність між дослідженням і експериментальним дослідженням.
- Суть терапевтичних і нетерапевтичних експериментальних досліджень.
- Фази клінічного дослідження.
- Особливості інструментального експериментального дослідження.
- Нормативно-правові акти, які стосуються експериментальних досліджень.
- Необхідність отримання інформованої згоди при нетерапевтичному і терапевтичному експериментальних дослідженнях.
- Засади діяльності етичних комітетів.

- Рівні етичних комітетів.
- Склад етичних комітетів.
- Цінності та засади етичних комітетів.
- Наукова цінність та переконливість протоколу експериментального дослідження.
- Умови дозволеності застосування плацебо.
- Етичний критерій методології експерименту.
- Трансплантація: визначення та класифікація, історія трансплантології.
- Етичне обмеження трансплантації на рівні спричинення зміни ідентичності особистості людини.
- Етичні та антропологічні чинники, які впливають на рішення дарування власних органів.
- Основні труднощі сучасної трансплантології.
- Засади біоетики, які регулюють трансплантацію органів.
- Важливість персоналістичного аспекту трансплантології.
- Небезпека утилітарного критерію вибору пацієнтів у трансплантології.
- Позитивна роль терапевтичного критерію при відборі пацієнтів для пересадження органів.
- Складність проблеми діагностування смерті.
- Основні положення ксенотрансплантації в контексті біоетики.
- Можливі негативні наслідки ксенотрансплантації, переешкоди та перестороги.
- Засади біоетики в ксенотрансплантації.
- Зміст життя (місце і призначення в світі) та ставлення до смерті.
- Евтаназія: визначення, поділи, моральна оцінка.
- Доцільність терміну “право людини на гідну смерть”.
- Суть недоторканості людського життя.
- Негативні сторони евтаназії.
- Засади біоетики, які застерігають проти евтаназії.
- Ставлення до евтаназії в Україні.
- Евтаназія і право на життя: стан законодавчого регулювання.
- Особливості життя після смерті (Лук. 16, 19–31).
- Специфічні зміни при переході похованого тіла в тіло воскресле (I Кор. 15, 42–44).
- Суть логічної необґрунтованості поняття “якість життя”.
- Самогубство: різновиди, причини, мотиви, моральна оцінка.
- Моральна відповідальність за самогубство та профілактика.
- Паліативна терапія: визначення, особливості, етапи прийняття хвороби.
- Ставлення до людей похилого віку — індикатор та характеристика цивілізації суспільства.
- Роль душпастирської опіки священика, порадиництва, хоспісів у піклуванні про невиліковно хворих.
- Етичні засади, яких потрібно дотримуватись під час реанімації.
- Організації, що компетентні вирішувати проблеми біоетики та впливати на формування законодавства в Україні.
- Організації, які ведуть наукову роботу в галузі біоетики.
- Приклади наукової співпраці українських і зарубіжних організацій в галузі біоетики.
- Завдання комітетів з біоетики.
- Характеристика комітетів з біоетики.
- Типи комісії з біоетики.
- Основні труднощі впровадження біоетики в практику підготовки медичних кадрів.
- Акти державних органів України, які регламентують впровадження засад біоетики в систему охорони здоров'я.
- Міжнародні організації, що працюють у галузі захисту гідності людини.
- Факти нехтування правом на життя у суспільстві.
- Українське законодавство про аборти.
- Недоліки законодавчих актів України стосовно регулювання народжуваності.
- Негативні аспекти проблеми клонування.
- Соціальні причини алкоголізму.
- Чинники виникнення алкогольної залежності.
- Алкоголізм як хвороба.
- Визначення алкоголізму та пияцтва.
- Патогенез алкоголізму (стадії: компенсації, наркотична, декомпенсації).

- Дія алкоголізму на центральну нервову систему (фаза збудження, фаза пригнічення).
- Суспільні наслідки алкоголізму.
- Засади профілактики алкоголізму.
- Шляхи до тверезого життя у діяльності спільнот АА: Ал-анон та Ал-атін Міжнародного руху анонімних алкоголіків, товариства “Відродження”, Львівської обласної організації українського товариства “Тверезості та здоров’я” та благодійної організації “Регіональний Центр соціальної адаптації”.
- Негативні сторони державної політики в галузі виробництва й продажу алкогольних напоїв.
- Причина низької ефективності державних заходів проти алкоголізму.
- Шляхи активізації діяльності громадських антиалкогольних організацій.
- Вплив засад біоетики на подолання алкоголізму.
- Зарубіжний досвід боротьби з алкоголізмом.
- Причини тютюнозалежності. Негативні сторони тютюнокуріння.
- Заходи профілактики тютюнозалежності.
- Переваги утримання від куріння.
- Вирішення проблеми тютюнозалежності в контексті біоетики.
- Наркотичні речовини: критерії визначення, групи.
- Наркоманія: визначення, причини, основні характеристики.
- Засади біоетики у лікуванні та реабілітації осіб, uzалежнених від наркотиків.
- Шляхи профілактики наркоманії.
- Мета і завдання антинаркотичних профілактичних та реабілітаційних програм.
- Ідея, мета і зміст 12-ти крокової програми лікування наркоманії груп анонімних наркоманів.
- Роль держави у профілактиці наркоузалежнення.
- Шляхи подолання наркозалежності.
- Суть проблеми ресоціалізації наркозалежних в контексті біоетики.
- Зарубіжний досвід боротьби з наркозалежністю.
- Соціальні причини ВІЛ-інфекції.
- Роль засад біоетики у профілактиці наркозалежності, лікуванні та ресоціалізації хворих на СНІД.
- Заходи медицини, необхідні для профілактики СНІДу в контексті біоетики.
- Визначення поняття “здоров’я”.
- Значення хвороби у житті людини.
- Завдання щодо гуманізації лікарень.
- Законодавче регулювання щодо обов’язковості вакцинації.
- Етична оцінка гомеопатії.
- Гомосексуалізм — причини, визначення, лікування та профілактика.
- Причини транссексуалізму.
- Складові елементи та характерні ознаки транссексуалізму.
- Етична проблема транссексуалізму.
- Альтернатива хірургічного методу лікування транссексуалізму.
- Оцінка війни з позиції біоетики.
- Етична неприпустимість смертної кари.
- Питання смертної кари в Україні.
- Завдання засобів масової інформації у формуванні біоетичного мислення особистості.

8. Методи навчання: усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи; бліц-опитування; дискусії з проблемних ситуацій; реферативні виступи; тестування студентів у письмовій формі; виконання письмових завдань; інтерактивні методи навчання, зокрема метод «мозкового штурму», який спонукає студентів проявити увагу і творчість, знайти кілька рішень з означеної теми шляхом вільного вираження думок тощо.

9. Методи контролю: поточний і підсумковий. Форма підсумкового контролю відповідно до навчального плану – залік.

10. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння навчального матеріалу. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять за 4-ри бальною (національною) шкалою: усне опитування, письмові завдання, тести, реферати, есе тощо. Студент має отримати оцінку з кожної теми для подальшої конвертації оцінок у бали за багатобальною (200-бальною) шкалою.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Біоетика»:

семестровий залік, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі виконаних ним вище вказаних видів робіт на практичних заняттях. Семестровий залік з «Біоетика» проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні навчальної дисципліни, становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни, повинна становити 120 балів.

Розрахунок кількості балів, проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 120}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.45	178	3.92	157	3.37	135
4.97	199	4.42	177	3.89	156	3.35	134
4.95	198	4.4	176	3.87	155	3.32	133
4.92	197	4.37	175	3.84	154	3.3	132
4.9	196	4.35	174	3.82	153	3.27	131
4.87	195	4.32	173	3.79	152	3.25	130
4.85	194	4.3	172	3.77	151	3.22	129
4.82	193	4.27	171	3.74	150	3.2	128
4.8	192	4.24	170	3.72	149	3.17	127
4.77	191	4.22	169	3.7	148	3.15	126
4.75	190	4.19	168	3.67	147	3.12	125
4.72	189	4.17	167	3.65	146	3.1	124
4.7	188	4.14	166	3.62	145	3.07	123
4.67	187	4.12	165	3.57	143	3.02	121
4.65	186	4.09	164	3.55	142	3	120
4.62	185	4.07	163	3.52	141	Менше 3	Недостатньо
4.6	184	4.04	162	3.5	140		
4.57	183	4.02	161	3.47	139		
4.52	181	3.99	160	3.45	138		
4.5	180	3.97	159	3.42	137		
4.47	179	3.94	158	3.4	136		

13. Методичне забезпечення: навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), презентація лекцій, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь студентів, комплексної контрольної роботи, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни).

1. Методичні рекомендації для студентів з навчальної дисципліни «Біоетика» / Укладач: доц. Терешкевич Г.Т. – Львів: ЛНМУ, 2022. 67 с.;
2. Завдання для самостійної роботи студентів;
3. Підручники, навчальні посібники, зокрема, підручник – Терешкевич Г.Т. Основи біоетики та біобезпеки: підручник / Галина Терешкевич (с.Догена).- Тернопіль: ТДМУ, 2022. – 400 с.

14. Рекомендована література

Основна література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Велес, 2005. — 48 с. — (Серія видань “Офіційний документ”).
2. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2000. — № 7: Законодавство

України про охорону здоров'я. — 528 с.

3. Закон України “Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини” від 16.07.1999 № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 41. — ст. 377.
4. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання продажу пива та слабоалкогольних напоїв” від 21.01.2010 № 1824-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 11. — ст. 111.
5. Закон України “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту та соціальний захист населення” від 23.12.2010 № 2861-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 30. — ст. 274.
6. Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки” від 19.02.2009 № 1026 VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 17. — ст. 157.
7. Закон України “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 06.04.2000 № 1645-III // Відомості Верховної Ради України. — № 29. — ст. 228.
8. Закон України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” від 08.09.2011 р. № 3712-VI // Відомості Верховної Ради України — 2012. — № 15. — ст. 99.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — ст. 131.
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 31.12.1992 р. — № 23. — 1992.
11. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 40–44. — ст. 356.
12. Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства, схвалена Постановою Кабінету Міністрів України № 431 від 28.07.1992 р.
13. Про порядок штучного переривання вагітності: Постанова Кабінету Міністрів № 992 від 16.03.2000 р.
14. Наказ Міністерства охорони здоров'я України: Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку № 226 від 25.09.2000 р.
15. Катехизм католицької церкви // Синод Української Греко-Католицької Церкви. — Жовква: Місіонер, 2002. — 772 с.
16. Терешкевич Г. Т. Основи біоетики та біобезпеки: підручник. Тернопіль: ТДМУ, 2018. 400 с.
17. Хартія працівників охорони здоров'я / Папська Рада до справ душпастирства в охороні здоров'я. — Львів: Медицина і право, 2010. — 111 с.
18. Giovanni Paolo II. Lettera Enciclica Evangelium Vitae, 25 marzo 1995 / Giovanni Paolo II. — Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1995. — 192 p.

Допоміжна література:

1. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 26–27 березня 2009 р. — Львів: ЛНМУ імені Данила Галицького, 2009. — 630 с.
2. Борейко В. Е. Прорыв в экологическую этику, издание пятое, дополненное / В. Е. Борейко; Киев. Эколого-культ. центр. — К.: Логос, 2013, ил. — 168 с. — (Серия «Охрана дикой природы». Вып. 71).
3. Боровець З. Курити — не курити... не все одно / З. Боровець. — Львів: Свічадо, 2008. — 40 с.
4. Вековшинина С. В. Биоэтика: начала и основания (философско-методологический анализ) / С. В. Вековшинина, В. Л. Кулиниченко. — К.: Сфера, 2002. — 152 с.
5. Вековшинина С. В. Методология и опыт этической экспертизы на национальном и международном уровнях // Етичні комітети: сьогодення та майбутнє / за ред. С. В. Вековшиніної, В. Л. Кулініченка. — К.: Сфера, 2004. — С. 6–24.
6. Вітенко І. С. Психологічні основи лікувально-профілактичної допомоги та підготовки лікаря загальної практики сімейного лікаря / І. С. Вітенко. — Харків: Золоті сторінки, 2002. — 288 с.
7. Войдило Є. Мій вибір — свобода / Є. Войдило. — Львів: Відродження, 1994. — 104 с.
8. Вороненко Ю. В. Медичне право в системі права України: стан і перспективи розвитку / Ю. В. Вороненко, Я. Ф. Радиш // Укр. мед. часопис. — 2006. — №5. — С. 5–10.
9. Глобальна біоетика: сучасні виміри, проблеми, рішення: матеріали III Міжнародного симпозіуму з біоетики, 7–8 квітня 2004 р. — К.: Сфера, 2004. — 200 с.
10. Гоч В. П. Жизнь и причинность: методология взаимодействия и познания / В. П. Гоч, В. Л.

Кулиниченко — К.: Сфера, 2004. — 172 с.

11. Данн Дж. Бог есть и для алкоголиков / Дж. Данн. — [3-е вид.]. — М.: Библия для всех, 2009. — 190 с.
12. Запорожан В. М. Біоетика / В. М. Запорожан, М. Л. Аряев. — К.: Здоров'я, 2005. — 288 с.
13. Киселев Н. Н. Мироззрение и экология: монографія / Н. Н. Киселев; отв. ред. А. Я. Мороз. — К.: Наукова думка, 1990. — 216 с.
14. Кирик Ю. Алкоголь: Як вирватися із зачарованого кола / Ю. Кирик. — Львів: Свічадо, 2006. — 128 с.
15. Красовський К. Заборона тютюнової реклами в Україні // Центр здоров'я ГУ ОЗ Чернівецької ОДА, 20 травня 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: [http://archive-ua.com/page/83291/2012-07-07/http://www.guoz.cv.ua/2011/05/20/zaborona-tyutyunovoyi-reklami-v-ukrayin.html](http://archive.ua.com/page/83291/2012-07-07/http://www.guoz.cv.ua/2011/05/20/zaborona-tyutyunovoyi-reklami-v-ukrayin.html).
16. Красовський К. Навіщо тютюнові компанії фінансують програми попередження куріння серед підлітків / К. С. Красовський, Т. І. Андреева. — К.: ЮНІСЕФ, 2003. — 68 с.
17. Кулиниченко В. Л. Современная медицина: трансформация парадигм теории и практики (Философско-методологический анализ) / В. Л. Кулиниченко. — К.: Центр практ. філософії, 2001. — 240 с.
18. Лисицын Ю. П. Алкоголизм / Ю. П. Лисицын, П. И. Сидоров. — М.: Медицина, 1990. — 528 с.
19. Лисенко І. П. Психологічна корекція в лікуванні хворих на наркоманії / І. П. Лисенко // Соціально-педагогічні та медико-психологічні заходи протидії вживанню наркотичних засобів неповнолітніми та молоддю. — Київ, 1995. — Вип. II. — С.32–35.
20. Москаленко В. Ф. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми / В. Ф. Москаленко, М. В. Попов. — Вінниця: Нова книга, 2005. — 218 с.
21. Насінник О. Етичний кодекс українського лікаря (Проект) / О. Насінник, Л. Пиріг, С. Вековшиніна, В. Кулініченко. — К.: Сфера, 2002. — 24 с.
22. Стречча Э. Биоэтика: учебник / Э. Стречча, В. Тамбоне. — М.: Библиейско-богосл. ин-т святого Апостола Андрея, 2002. — 413 с.
23. Сидоренко Л. І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси: навч. посібник / Л. І. Сидоренко. — К.: Парапан, 2002. — 152 с. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / за заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 680 с.
24. Фармакологія: підручник / за ред. І. С. Чекмана — К.: Вища школа, 2001. — 598 с.
25. Формування особистості студентів як майбутніх фахівців лікарської справи, працівників охорони здоров'я та інших соціально-орієнтованих установ у контексті біоетики. Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 березня 2003 р. — Львів, 2003. — 194 с.
26. Чешко В. Ф. Наука, этика, политика: социо-культурные аспекты современной генетики / В. Ф. Чешко, В. Л. Кулиниченко — К.: Парапан, 2004. — 228 с.
27. Червонская Г. П. Прививки: мифы и реальность: основы вакцинологии / Г. П. Червонская. — М.: Волшебный ребёнок, 2002. — 415 с.
28. Шабанов П. Д. Наркомания: патопсихология, клиника, реабилитация / П. Д. Шабанов, О. Ю. Штакельберг. — Спб: Лань, 2000. — 368 с.
29. Шауп В. Провідні етичні цінності в діяльності біоетичних комітетів лікувальних установ Європейського Союзу: Курс лекцій / В. Шауп. — Львів: Видавництво УКУ, 2011. — 56 с.
30. Шкраб'юк П. В. «Відродження» / П. В. Шкраб'юк // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. — К.: Наукова думка, 2003. — Т.1 — С. 533.

15. Інформаційні ресурси

Сайт кафедри українознавства ЛНМУ, університетська Інтернет платформа misa.